

Värmdö kommun

134 81 Gustavsberg

[08-570 470 00](tel:08-57047000)

varmdo.kommun@varmdo.se

www.varmdo.se

Riktlinjer för bedömning och prövning av enskild vattenförsörjning i Värmdö kommun

Diarienummer: BMA.2023.1149

Beslutsdatum: 2023-10-17

Ansvar: Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden

Beslutsnivå: Bygg-, miljö- och
hälsoskyddsnämnden

Beslutad riktlinje gäller fr.o.m: 2024-01-01

Innehåll

Riktlinjer för bedömning och prövning av enskild vattenförsörjning i Värmdö

kommun	1
1. Inledning	4
1.1. Syfte och omfattning.....	5
1.2. Myndighetens ansvarsområde inom enskild vattenförsörjning.....	6
1.3. Rådgivning.....	7
2. Riktlinjer vid planering av ny grundvattentäkt	8
2.1. Placering och skyddsavstånd	8
2.2. Särskilda bestämmelser.....	10
3. Tillstånds- och anmälningsplikt för grundvattentäkt.....	12
3.1. Processbeskrivning för ansökan om ny grundvattentäkt	12
3.2. Processbeskrivning för anmälan om befintlig grundvattentäkt.....	14
4. Förhandsbesked och bygglov.....	16
4.1. Yttrande om vattenförsörjning.....	16
5. Hydrogeologisk utredning av vattenförsörjning från grundvattentäkt	20
5.1. Olika typer av utredningar	20
5.2. Redovisning av utredning.....	21
6. Vattenförsörjning från ytvatten.....	23
6.1. Vattenförsörjning med avsaltat havsvatten.....	24
6.2. Vattenförsörjning från sjö eller vattendrag.....	25
6.3. Processbeskrivning för anmälan om vattenverksamhet	26
7. Dricksvattenkvalitet	28
7.1. Provtagning och sammanställning av dricksvattenanalyser.....	28
7.2. Grundvattenbrist.....	28
7.3. Saltvatteninträngning	29
7.3.1. Orsaker till saltvatteninträngning	29

7.3.2. Åtgärder vid saltvatteninträngning.....	30
8. Lagstiftning, verktyg och vägledning.....	32
8.1. Lagstiftning.....	32
8.2. Lokala bestämmelser.....	34
8.3. Vägledande dokument och verktyg	34

1. Inledning

Värmdö kommun är en skärgårdskommun med tunna jordlager, närhet till havet samt ett stort antal öar. Kommunen är säsongsbetonad och växer med ca 60 000 fritidsgäster under sommaren. Dessutom är det en expansiv kommun med både omvandling av fritidshus till permanentboende och exploatering i obebyggda områden.

Värmdö kommun har tagit fram lokala miljömål som är utformade efter de nationella miljökvalitetsmålen och beskriver Värmdös vision och prioriterade områden inom miljöarbetet. De miljömål som berör enskild grundvattenförsörjning är framförallt:

- En god bebyggd miljö
- Hushållning med energi och naturresurser
- Grundvatten av god kvalitet
- Grundvattnets kvalitet
- Grundvattennivåer

I kommunen finns idag cirka 16 500 fastigheter med enskild försörjning av vatten och avlopp¹. Tillsyn av små avlopp har länge varit en prioriterad fråga i kommunen. Sedan 90-talet har kommunen även arbetat aktivt med införande av tillståndsplikt för anläggande av ny enskild grundvattentäkt och anmälningsplikt för befintliga grundvattentäkter i områden där det är eller finns risk för grundvattenbrist. Grundvattenbrist behöver inte bara innebära problem med tillgången på grundvatten, utan det kan även innebära problem med försämrad kvalitet på dricksvattnet, exempelvis vid saltvatteninträngning eller naturligt förekommande ämnen i berggrunden.

Under torra perioder när ingen grundvattenbildning sker är markens och bergets förmåga att magasinera vatten av största betydelse. I bergiga och kustnära områden med tunna jordtäcken finns en stor risk för vattenbrist eftersom grundvattenmagasinen i de områdena oftast är små, vilket innebär att magasinen har

¹ Enligt beräkningar utförda 2020.

liten förmåga att lagra grundvatten från nederbörd och reagerar därför snabbt på förändringar såsom vattenuttag eller torka. Dessa förutsättningar karakteriserar stora delar av Värmdö kommun och i många områden är bebyggelsen koncentrerad till kusterna. Det innebär att det i många områden finns en grundproblematik kring förutsättningarna för grundvattenförsörjning, ett problem som riskerar att öka vid oaktsamma och oreglerade vattenuttag.

Det är främst under sommarhalvåret som det inte sker någon grundvattenbildning. Det är även under denna tid som vattenuttagen är som störst, eftersom både permanentbebodda fastigheter och fritidshus nyttjas i större utsträckning vilket medför större risk för grundvattenbrist och saltvatteninträngning.

Det stora antalet enskilda grundvattentäkter i kombination med kommunens markförutsättningar och närhet till kusten innebär en stor påfrestning på grundvattenmagasinen. Detta medför ett stort ansvar över bedömning och prövning av enskild grundvattenförsörjning för att kunna säkerställa en hållbar exploatering i kommunen. För att skapa bättre förutsättningar för handläggning och bedömning i vattenfrågor har bygg-, miljö och hälsoskyddsnämnden tagit fram dessa riktlinjer för bedömning och prövning av enskild grundvattenförsörjning i Värmdö kommun.

1.1. Syfte och omfattning

Syftet med dessa riktlinjer är att säkerställa enhetliga och rättssäkra bedömningar vid prövning och remissyttranden gällande enskild vattenförsörjning. Eftersom det saknas nationell lagstiftning som specifikt reglerar enskilda vattenfrågor, utgår tillsyn och prövning av vattenfrågor till stor del utifrån de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken och allmänna råd om enskild dricksvattenförsörjning.

Riktlinjerna ska fungera som vägledning för myndighetens handläggning men även för enskilda fastighetsägare och entreprenörer. Riktlinjerna är inte en bindande föreskrift eller förordning, utan beskriver hur nämnden tillämpar den lagstiftning och vägledning som finns gällande enskild grundvattenförsörjning. Riktlinjerna utgör en utgångspunkt för prövning och tillsyn, men en bedömning av vilka krav som är motiverat att ställa görs i varje enskilt fall. Om ny lagstiftning eller vägledning tillkommer eller uppdateras kan dessa riktlinjer behöva revideras.

Riktlinjerna avser grundvatten för enskilt hushållsbehov där uttaget understiger 10 m³/dygn eller försörjer färre än 50 personer. Hushållsbehov av vatten definieras som det vatten som är nödvändigt för det egna hushållet. Detta innefattar exempelvis vatten som används till dricksvatten, matlagning och hygien men också värmeförsörjning eller bevattning av en mindre köksträdgård för det egna hushållet. Tvätt av fordon, fylla pooler, vattna sin gräsmatta och liknande ingår därmed inte i det som bedöms vara hushållsbehov.

Större vattenuttag där uttaget överstiger 10 m³/dygn eller försörjer fler än 50 personer, samt vattenuttag i kommersiella eller offentliga verksamheter regleras i livsmedelslagstiftningen. Nämnden har även tillsynsansvar för livsmedelsklassade vattenuttag men dessa omfattas inte av riktlinjerna.

I dessa riktlinjer används återkommande begreppet vattentäkt. Vattentäkter kan utgöras av såväl borrhåll som grävda brunnar, avsaltningssystem och ytvattentäkter. Begreppet grundvattentäkt avser borrhåll eller grävda brunnar.

1.2. Myndighetens ansvarsområde inom enskild vattenförsörjning

Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet över hälsoskyddet för de enskilda och mindre dricksvattentäkterna samt vattenanläggningarna. Nämnden ansvarar även för prövning av tillstånd och anmälan inom tillstånds- och anmälningspliktiga områden för enskilda grundvattentäkter.

Ansvaret för vattentäkten och vattenkvaliteten vilar dock enligt miljöbalken på verksamhetsutövaren, som oftast är fastighetsägaren. Ansvaret innefattar bland annat att förebygga, förhindra och motverka att uttaget medför skada eller olägenhet för människors hälsa och/eller miljön.

Nämnden arbetar med prövning och tillsyn av förhandsbesked och bygglov enligt plan- och bygglagen (PBL). Vattenförsörjning är ett allmänt intresse och därför behöver nämnden ta hänsyn till risker för påverkan på grundvattnets kvantitet och kvalitet när bygglov prövas. Företräde ska ges till sådan användning som medför en god hushållning och bidrar till en långsiktigt trygg vattenförsörjning. För att få lov att

bygga ska det därför enligt PBL finnas naturliga förutsättningar på platsen såsom möjligheterna att ordna vattenförsörjning och avloppslösning samt att förebygga vattenföroreningar. PBL anger att vid prövning av bygglov ska även bestämmelserna i miljöbalken om hushållning med mark- och vattenområden tillämpas.

Bortledning av grund- och ytvatten för vattenförsörjning är att betrakta som en vattenverksamhet i miljöbalkens mening. I regel är länsstyrelsen ansvarig tillsynsmyndighet för anmälningspliktig vattenverksamhet. Länsstyrelsen i Stockholms län har efter ansökan från nämnden delegerat tillsynsansvaret för anmälningspliktig vattenverksamhet inom Värmdö kommun till bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden (sedan 1 september 2013).

Nämnden kan i samband med inkomna klagomål utreda och bedöma om olägenhet för människors hälsa enligt miljöbalken uppstått. I sådana fall kan det bli aktuellt att kräva att åtgärder genomförs av den som orsakat olägenheten. I många fall är det dock en civilrättslig process om en fastighetsägare utför åtgärder på sin fastighet som genererar en skada på en grannfastighet. Exempel på skador på en dricksvattentäkt kan vara försämrad kvalitet eller kvantitet, som i sin tur kan bero på oaktsamma uttag av vatten, bristande underhåll, eller brister som uppstått när grundvattentäkten inrättades (dvs. grävdes eller borrades).

1.3. Rådgivning

Värmdö kommun ger information och vägledning till fastighetsägare om enskild dricksvattenförsörjning. Kommunen kan dock inte ge specifika råd om t.ex. leverantörer eller reningsutrustning.

Livsmedelsverket är central tillsynsvägledande myndighet inom området enskilt vatten och har tagit fram allmänna råd om enskilda vattentäkter som bland annat utgör grund för bedömning av vattenkvaliteten. Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) är myndigheten för frågor om berg, jord och grundvatten och vägleder kring brunnsborrning. De ansvarar även för Brunnsarkivet och tar emot uppgifter om borrade brunnar och grundvattenundersökningar.

2. Riktlinjer vid planering av ny grundvattentäkt

Det finns vissa grundkrav som behöver uppfyllas i samband med ansökan om tillstånd för enskild grundvattentäkt. Utanför tillstånds- och anmälningspliktiga områden gäller samma rekommendationer som ingår i grundkraven vid tillståndsprovningen. Utgångspunkten för anläggande av samtliga brunnar är att rekommendationerna i SGU:s vägledning för att borra brunn, Normbrunn –16, bör följas.

Vid anläggande av en ny grundvattentäkt behöver befintlig eller eventuellt kommande markanvändning utredas så att placeringen av grundvattentäkten blir optimal. Placeringen av den nya brunnen ska ge goda förutsättningar för god kvalitet på vattnet och minimal risk för påverkan av förorening. Koordinaterna för brunnen ska anges i brunnsprotokollet som brunnsborraren fyller i och enligt lag är skyldig att skicka in till SGU som registrerar brunnen i sitt brunnsarkiv.

2.1. Placering och skyddsavstånd

I Normbrunn – 16 anges minsta rekommenderade avstånd mellan vatten- och energibrunnar och avlopp. De angivna avstånden är dock ingen garanti för att påverkan inte sker.

SGU anger att minsta rekommenderade avståndet som alltid bör eftersträvas mellan en dricksvattenbrunn och en avloppsanläggning är 30 meter. Skyddsavstånd bör om möjligt vara längre än det lägsta rekommenderade avståndet och i vissa fall kan längre avstånd vara ett krav beroende på markförutsättningarna. Bedömningen av avstånd till en avloppsanläggning sker dock i varje enskilt fall utifrån förutsättningarna på den aktuella fastigheten och eventuellt berörda fastigheter, samt vad för typ av avloppsanläggning det är fråga om. Utgångspunkten är dock alltid att en dricksvattenbrunn bör placeras högre i terrängen än en avloppsanläggning eller andra potentiella föroreningskällor.

Det avstånd som rekommenderas till tomtgräns bör vara minst 15 meter om det på den angränsande fastigheten inte finns en dricksvattentäkt. Syftet med avståndet är att en brunn på en fastighet inte ska förhindra grannfastighetens möjligheter att kunna borra en ny brunn i framtiden. Nämnden utgår dock från att alltid försöka eftersträva 15 meter till tomtgräns även om grannfastigheten redan har en borrhärdad brunn. Syftet är att säkerställa att det inte finns förhinder om grannen av någon anledning framöver behöver borra en ny brunn för dricksvatten, energiutvinning eller inrätta en avloppsanläggning. En dricksvattentäkt nära en tomtgräns kan avsevärt försvåra möjligheten att inrätta en avloppsanläggning eller dricksvattenbrunn på den angränsande fastigheten utan risk för påverkan på den ena eller båda grundvattentäkterna. Avståndet till tomtgräns är särskilt viktigt att hålla inom tätbebyggda områden.

Rekommenderade minsta avstånd mellan olika dricksvattentäkter och energibrunnar anges i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Generella avstånd mellan olika brunnar (Normbrunn-16 Vägledning för att borra brunn, SGU 2016).

Brunnstyp	Rekommenderat avstånd
Bergborrade dricksvattentäkter	30 meter
Bergborrad dricksvattentäkt / energibrunn	30 meter
Grävd dricksvattentäkt / bergborrad dricksvattentäkt	20 meter
Grävd dricksvattentäkt / bergborrad energibrunn	20 meter

Utöver rekommendationerna i Normbrunn –16 bör nya brunnar i kustnära områden om möjligt borraras mer än 100 meter från kustlinjen, med hänsyn till den ökade risken för saltvatteninträngning. Brunnar bör heller inte borraras för djupt eftersom risken för

saltvatteninträngning även ökar med ökat djup i brunnen.

2.2. Särskilda bestämmelser

Särskilda bestämmelser kan gälla i skyddade områden eller för skyddsvärda objekt. Skyddade områden som förekommer i kommunen är bland annat strandskyddade områden, vattenskyddsområden, naturreservat, förorenade områden eller fornlämningar. Dessa områden kan omfattas av särskilda föreskrifter som kan begränsa val av placering av en grundvattentäkt eller möjligheten att få borra en ny brunn.

En ansökan om ny grundvattentäkt inom ett sådant område kan därför komma att bedömas utifrån andra förutsättningar och ytterligare utredningar kan behöva genomföras. I vissa fall kan det även krävas dispenser från andra myndigheter. Ett tillstånd för en grundvattentäkt inom ett område med särskilda bestämmelser kan även förenas med andra villkor än vad som framgår av dessa riktlinjer.

Om en ny grundvattentäkt ska anläggas utanför tillstånds- och anmälningspliktigt område är det fastighetsägaren som är ansvarig för att undersöka om fastigheten ligger inom ett område med särskilda bestämmelser eller om det på fastigheten finns särskilda skyddsobjekt. Kontakta alltid en av kommunens miljöinspektörer för att få information om vad som gäller för den aktuella fastigheten.

Nedan redogörs för de vanligast förekommande skyddade områden i Värmdö kommun.

Strandskyddat område

Strandskyddet finns till för att bevara allemansrätten och skydda växt- och djurlivet vid vattnet. Reglerna för strandskydd gäller generellt vid alla sjöar och vattendrag upp till 100 meter från stranden, både på land- och vattensidan. I vissa fall gäller strandskyddet ända upp till 300 meter från stranden. Om fastigheten är belägen i ett strandskyddat område krävs det generellt ingen strandskyddsdispens för att anlägga en grundvattentäkt. Det kan dock i vissa fall krävas en strandskyddsdispens för anläggandet av en avsaltninganläggning och eventuell tillhörande mindre byggnad för anläggningen.

Kontakta alltid en av kommunens strandskyddshandläggare för att få information om vad som gäller för den aktuella fastigheten.

Vattenskyddsområde

För att skydda en vattentillgång som används eller kan komma att användas som vattentäkt i framtiden kan vattenskyddsområden bildas. Länsstyrelsen eller kommunen kan besluta om att inrätta sådana områden.

Vattenskyddsområden bildas oftast för kommunala vattentäkter men kan även inrättas för mindre vattentäkter. I skyddsföreskrifterna för det aktuella vattenskyddsområdet framgår bland annat vilka restriktioner som gäller, exempelvis kan det krävas tillstånd för att borra brunn eller förbud mot att borra brunn. Information om vad som gäller i de kommunala vattenskyddsområdena finns på kommunens hemsida och i den digitala kommunkartan. I Naturvårdsverkets kartverktyg finns information om såväl kommunala som enskilda vattenskyddsområden.

3. Tillstånds- och anmälningsplikt för grundvattentäkt

Uttag av vatten från en enskild vattentäkt för en- och tvåfamiljshushåll kräver inget tillstånd enligt 11 kapitlet 11 § miljöbalken.

I kommunen finns dock områden där det är eller riskerar att bli brist på grundvatten. I dessa områden råder det tillståndsplikt för att inrätta nya grundvattentäkter och anmälningsplikt för befintliga grundvattentäkter. Den första tillstånds- och anmälningsplikten infördes 1999 och har sedan dess utökats till fler områden. Tillståndsplikt kan även gälla inom vattenskyddsområden vilket regleras i skyddsföreskrifterna för respektive skyddsområde.

Syftet med tillståndsplikten är att säkerställa att nya brunnar borrar på lämpligt avstånd till andra brunnar och föroreningskällor samt minimera risk för överuttag av grundvatten. Genom anmälningsplikten får kommunen en översiktlig bild över hur det ser ut i områden som redan har problem med tillgång till och kvaliteten på grundvattnet. Tillstånds- och anmälningsplikten ställer även krav på fastighetsägaren att vara aktsam med sitt vattenuttag.

Ansökan om en ny grundvattentäkt eller anmälan om befintlig grundvattentäkt kan inkomma spontant eller i samband med andra typer av ärenden, oftast i samband med bygglov eller förhandsbesked.

Nämndens arbete med prövning och tillsyn inom dessa områden finansieras i huvudsak av avgifter, vilket regleras i kommunens taxa. Taxan för tillsyn och prövning beslutas av kommunfullmäktige varje år.

3.1. Processbeskrivning för ansökan om ny grundvattentäkt

Nedan följer en beskrivning av de huvudsakliga stegen som ingår i ansökningsprocessen.

Granskning av ansökan

Handlingarna granskas för att bedöma om ansökan är komplett. Det är den sökande som ansvarar för att redovisa de handlingar som behövs för prövningen, vilket innefattar exempelvis:

- typ av grundvattentäkt
- antal hushåll som ska anslutas
- brunnsborrharens kontaktuppgifter och certifieringsnummer
- situationsplan

Om ansökan inte är komplett kan handläggningen inte påbörjas och sökande uppmanas att inkomma med de handlingar som saknas. Om handlingarna inte inkommer trots uppmaning kan ansökan avvisas.

Remiss

När ansökan är komplett gör handläggaren en bedömning om det finns några som berörs av den nya grundvattentäkten. Berörda parter, exempelvis grannfastigheter och kommunens VA- och avfallsavdelning, får möjlighet att yttra sig i ärendet. Ligger fastigheten inom ett område med särskilda bestämmelser kan även andra interna eller externa instanser behöva remitteras, så som andra kommunala verksamheter eller Länsstyrelsen i Stockholms län. Handläggaren informerar sökande om förutsättningarna och hänvisar vid behov sökande till aktuell instans.

Tidsbegränsat beslut om tillstånd

En samlad bedömning görs i varje enskilt fall utifrån de uppgifter som inkommit i ansökan, samt eventuella synpunkter från berörda som har hörts i samband med grann- och remissytranden. Utifrån den samlade bedömningen fattar handläggaren beslut om tidsbegränsat tillstånd kan beviljas.

Syftet med det tidsbegränsade tillståndet är att den sökande ska få tillåtelse att anlägga den nya grundvattentäkten samt utföra en grundvattenutredning. Grundvattenutredningen genomförs för att säkerställa att det finns tillräckligt med vatten, utan risk för negativ påverkan på den egna eller närliggande grundvattentäkter. Under avsnitt 5 finns mer information om vad en utredning behöver innehålla.

När grundvattenutredningen och brunnsprotokollet inkommit gör handläggaren en granskning av handlingarna. Uppgifter som kontrolleras är bland annat:

- Har brunnen anlagts på rätt plats?
- Har villkoren i tillståndet följts?
- Har utredningen visat att det finns tillräckligt med vatten av god kvalitet för att försörja fastigheten utan att det påverkar den egna eller närliggande brunnar?

Tillstånd att använda ny grundvattentäkt

Under förutsättning att brunnen bedöms kunna nyttjas utan risk för påverkan på den egna brunnen eller närliggande brunnar beviljas tillstånd att använda den nya grundvattentäkten. Tillståndet kan vara förenat med villkor i form av exempelvis en begränsning av vattenuttaget och krav på snålspolande VA-installationer.

Om nämnden bedömer att vattenuttaget innebär en risk för påverkan på den egna brunnen eller närliggande brunnar kan vidare utredning, åtgärder eller begränsning av vattenuttaget bli aktuellt. En bedömning av detta sker i varje enskilt fall. Om åtgärd eller begränsning av vattenuttaget inte får önskad effekt eller bedöms olämplig utifrån resultatet i utredningen kan ansökan avslås och den sökande kan då behöva återfylla borrhålet.

3.2. Processbeskrivning för anmälan om befintlig grundvattentäkt

Anmälningsplikt gäller för samtliga befintliga grundvattentäkter inom de områden som omfattas av tillstånds- och anmälningsplikt. Även vattentäkter som inte längre nyttjas, till exempel gamla grävda brunnar, omfattas av anmälningsplikten om de inte

sätts igen.

De befintliga vattentäkterna avser de vattentäkter som var befintliga när tillstånds- och anmälningsplikten infördes i respektive område. Om en brunn har inrättats efter tillstånds- och anmälningsplikten infördes kan den komma att prövas som en ny grundvattentäkt.

Granskning av anmälan

Handlingarna granskas för att bedöma om anmälan är komplett. Det är den sökande som ansvarar för att redovisa de handlingar som behövs, vilket innefattar exempelvis:

- uppgifter om grundvattentäkten
- uppgifter om antal hushåll som nyttjar grundvattentäkten
- situationsplan
- provresultat från vattenanalys
- brunns- och borrhprotokoll

Om anmälan inte är komplett kan handläggningen inte påbörjas och sökande uppmanas att inkomma med de handlingar som saknas.

Beslut

När samtliga uppgifter har inkommit regleras fortsatt nyttjande av grundvattentäkten i ett beslut. Exempel på vad som regleras vid befintliga brunnar;

- vattenmätare ska installeras i samband med ombyggnad av VA- installationer på fastigheten eller vid om- och tillbyggnad av fastigheten,
- provtagning av vattenkvaliteten ska ske enligt livsmedelsverkets rekommendationer om dricksvattenkvaliteten,
- eventuell installation av reningsfilter får inte bidra till ett ökat vattenuttag
- provtagning av vattenkvaliteten ska göras regelbundet enligt livsmedelsverkets rekommendationer.

4. Förhandsbesked och bygglov

Plan- och bygglagen (2010:900) reglerar bland annat planläggning, förhandsbesked och bygglov. I andra kapitlet anges att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpade för ändamålet; bedömningen av detta sker vid en så kallad lokaliseringsprövning. Till exempel ska det finnas naturliga förutsättningar för dricksvatten av god kvalitet och kvantitet utan risk för påverkan för närliggande dricksvattentäkter. Enligt förarbetena till PBL ska extraordinära åtgärder inte behöva vidtas.

4.1. Yttrande om vattenförsörjning

Vid prövning av ansökan om lov eller förhandsbesked utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp, remitterar bygglovshandläggaren ärendet till enheten för avlopp och enskilt vatten. Rutiner för hur och när remiss ska skickas har tagits fram i dialog mellan bygg- och strandskyddsmyndigheten och enheten för avlopp och enskilt vatten.

I samband med remissyttrandet gör handläggaren en bedömning av möjligheten att försörja fastigheten med vatten, utifrån tillgängligt kartunderlag och annan dokumentation om vattenförsörjningen. De underlag som granskas är bland annat kartunderlag för översiktlig grundvattenutredning över kommunen, fördjupade grundvattenutredningar för delar av kommunen, SGU:s brunnregister, översikt av kvalitetsdata, samt eventuella uppgifter som finns i arkiven om dricksvattenbrunnen på fastigheten. Sökande behöver även redogöra för sin befintliga samt planerade vatten- och avloppsförsörjning.

4.1.1. Behov av fördjupad utredning av vattenförsörjningen

Är det tillgängliga underlaget inte tillräckligt för att göra en bedömning eller om underlaget indikerar att det finns risk för problem med vattenförsörjningen, får sökande möjlighet att genomföra en mer djupgående utredning av möjligheten till vattenförsörjning på den aktuella fastigheten. Utredningen ska utföras av en oberoende och sakkunnig person. Under avsnitt 5 finns mer information om vad en sådan utredning behöver innehålla.

Ansvar för att ett ärende blir tillräckligt utrett vilar på myndigheten (det vill säga bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden genom bygglovhandläggaren), men det är upp till sökande att bidra med de ytterligare utredningar som det kan finnas behov av. Det finns inget krav på att sökande måste komplettera ärendet med de uppgifter eller utredningar som efterfrågas. Om sökande inte vill utreda vattenförsörjningen riskerar bygglovsansökan att avslås.

Ju mer omfattande den sökta byggåtgärden är och ju större risk för problem med grundvattenförsörjningen det är på den aktuella fastigheten, desto större är kraven på det utredningsunderlag som sökande kan behöva ta fram.

Om tillgängligt underlag indikerar att förutsättningarna för god kvantitet eller kvalitet av grundvatten är begränsade, och omfattningen på den sökta byggåtgärden exempelvis är något av följande så behöver sökande vanligtvis utreda vattenförsörjningen ytterligare:

- om en fastighet ska delas av genom styckning
- om byggåtgärden möjliggör ytterligare hushåll, det vill säga fler byggnader med både kök och badrum eller ytterligare bostad i befintlig byggnad
- om det sker en väsentlig standardökning i form av vattenförbrukande installationer, exempelvis där indraget vatten tidigare saknats

I de fall en utredning behöver genomföras ska den sammanställas och skickas in till bygg- och miljöavdelningen. Bygglovhandläggaren skickar ärendet på remiss igen till enheten för avlopp och enskilt vatten för bedömning av vattenförsörjningen utifrån det nya underlaget.

Exempel på tillfällen då sökande inte behöver göra en vidare utredning är:

- när fastigheten redan är bebyggd och:
 - det inte sker en väsentlig standardökning
 - byggåtgärden möjliggör inte ytterligare hushåll
 - har en avsaltningssystem eller planerar att lösa vattenförsörjningen med avsaltat havsvatten
- tillgängligt underlag indikerar att förutsättningarna för att lösa

dricksvattenförsörjning är goda och risken för grundvattenbrist och saltvatteninträngning är låg

- om fastigheten ligger inom detaljplanerat område
- om byggåtgärden utgör en anmälningsskyldig åtgärd utifrån PBL, exempelvis Attefallsbyggnad

Fastigheter inom detaljplanlagda områden eller anmälningsskyldiga byggåtgärder

Om byggåtgärden utgör en anmälningsskyldig åtgärd enligt PBL, sker ingen lokaliseringsprövning eftersom det görs vid prövning av lov och förhandsbesked.

I detaljplanlagda områden har lokaliseringsprövningen skett i samband med planläggningen, vattenförsörjningen bedöms därmed vara utredd inom ramen för planen. Vattenförsörjningen behöver därför inte utredas och säkerställas i samband med bygglovsansökan. Det är dock viktigt att poängtera att detta gäller förutsatt att ansökan om bygglov är planenlig.

Ligger fastigheten däremot inom ett av kommunens tillståndsskyldiga områden, kan det krävas tillstånd eller anmälan för en ny eller befintlig dricksvattentäkt. Prövning av vattenförsörjningen sker i de fallen inte inom ramen för PBL, utan i separata ärenden med stöd av miljöbalken.

4.1.2. Snålspolande VA-installationer

I de fall där utredning inte behöver ske kan krav på snålspolande ställas om det är i ett område med risk för begränsade förutsättningar för god kvantitet eller kvalitet på grundvatten. Det framgår då av remissyttrandet från miljöinspektören att snålspolande teknik ska användas. VA-installationer som kan vara snålspolande är kranar, duschmunstycken, disk- och tvättmaskiner samt vattentoalett.

Kravet på snålspolande vatteninstallationer ställs sedan inte i själva bygglovet utan blir en upplysning som tas med till det tekniska samrådet. På samma sätt som en upplysning i bygglovet om risk för radon följs upp med tekniska lösningar för att hantera det följs också risk för vattenbrist upp och tekniska lösningar för det. Även om det inte ställs uttryckliga krav på snålspolande installationer så rekommenderas

det alltid att välja snålspolande vatteninstallationer eftersom det är miljömässigt motiverat att hushålla med grundvattnet.

5. Hydrogeologisk utredning av vattenförsörjning från grundvattentäkt

I vilken omfattning som vattenförsörjningen behöver utredas beror på förutsättningarna i det enskilda fallet. Exempel på utredningar kan till exempel vara hydrogeologisk utredning eller hydrogeologisk utredning med en provpumpning av en brunn. Ju större risk det är för grundvattenbrist och saltvatteninträngning i det aktuella området, desto mer omfattande behöver utredningen vara.

5.1. Olika typer av utredningar

Lokal hydrogeologisk utredning

En lokal hydrogeologisk utredning ska baseras på mätningar och karteringar från den aktuella fastigheten, och ska i regel innehålla följande uppgifter:

- en specifik beskrivning av de hydrogeologiska förhållandena på platsen
- aktuell vattenbalansberäkning samt beräkningar av uttagbar mängd grundvatten.
 - vattenbalansberäkningar behöver även ta hänsyn till säsongsvariationer, både variationer över året samt variation mellan år med mindre grundvattenbildning.
- en analys över hur grundvattennivåerna och risker för saltvatteninträngning kan påverkas av förändringar i klimatet, speciellt med hänsyn till torrår.
- en beräkning av om det är möjligt att försörja fastigheten med ett ökat uttag av dricksvatten utan risk för påverkan av kvalitet eller kvantitet i den egna eller närliggande dricksvattenbrunnar ur ett långsiktigt hållbart perspektiv.

Provpumpning

Beroende på förutsättningarna i det enskilda fallet kan även en provpumpning behöva göras utöver den hydrogeologiska utredningen. En provpumpning innebär att man under en längre tid pumpar vatten ur en brunn för att simulera uttag av vatten på fastigheten och undersöka om det kan påverka vattentillgången och kvaliteten i ett område. I samband med provpumpningen kontrollerar man

grundvattennivån och kloridhalter i den egna och eventuellt i närliggande dricksvattenbrunnar. Syftet är att styrka att det finns tillräckligt med vatten av god kvalitet och kvantitet för det planerade uttaget av vatten på fastigheten.

Provpumpningen ska utföras av en sakkunnig person så att utredningen blir fackmannamässigt utförd. En provpumpning ska ske under perioden juni-september, det vill säga under de månaderna med begränsad nybildning av grundvatten. Om det under provpumpningen sker onormala avsänkningar eller att kloridhalten ökar kraftigt i den egna eller någon av omkringliggande vattentäkter ska provpumpningen avbrytas.

Utredning av saltvattenpåverkan

I kustnära områden och i områden som omgärdas av kust från flera håll behöver även en analys av saltvatteninträngning göras utöver den hydrogeologiska utredningen och eventuell provpumpning. En sådan analys ska innehålla en beskrivning av saltvattensituationen i det aktuella området inklusive slutsatser gällande vattenkvalitet och brunnsdjup, risk för saltvatteninträngning vid en längre tids vattenuttag, risken vid överuttag av vatten samt risken i samband med torrår och ett förändrat klimat. Analysen ska ta hänsyn till saltvatteninträngning både i egna brunnen och i brunnar belägna på närliggande fastigheter. Analysen kan även behöva kompletteras med provtagning av kloridhalter i befintliga brunnar i det aktuella området.

Exempel på tillfällen när kloridhalterna är ett viktigt underlag i bedömningen är:

- om det redan finns problem med förhöjda kloridhalter i det aktuella området
- om kloridhalterna redan är förhöjda på fastigheten
- vid provpumpning

5.2. Redovisning av utredning

Resultatet av en utredning ska redovisas skriftligen och innehålla samtliga delar som har efterfrågats utifrån de förutsättningar som gäller i det enskilda fallet. I resultatet ska det tydligt framgå huruvida det är möjligt att försörja fastigheten med dricksvatten utan risk för påverkan på kvalitet eller kvantitet i den egna eller

närliggande dricksvattenbrunnar ur ett långsiktigt hållbart perspektiv.

Vid provpumpning kan resultat från kontroll av vattenytan i brunnen, uttagen vattenvolym och kloridhalt med fördel redovisas i ett diagram. Slutsatserna i rapporten ska vara väl underbyggda utifrån resultatet.

När utredningen har genomförts och sammanställts ska den skickas in till bygg- och miljöavdelningen. Nämnden gör därefter en samlad bedömning i ärendet.

6. Vattenförsörjning från ytvatten

På bebyggda kustnära fastigheter där det finns problem med dricksvattenförsörjningen kan ett alternativ vara att försörja fastigheten med vatten från en sjö, vattendrag eller avsaltat havsvatten. I första hand bör man dock utreda möjligheten att åtgärda problemen eller att anlägga en ny grundvattentäkt.

Uttag av ytvatten definieras som en vattenverksamhet. Vattenverksamheter är åtgärder som på något sätt påverkar vattenområden. Det kan vara åtgärder som ökar eller minskar vattenmängden, påverkar den omgivande miljön eller vattenområdets storlek.

Uttag av ytvatten är en form av vattenverksamhet som kräver tillstånd från mark- och miljödomstolen. För mindre ytvattenuttag som inte har någon betydande påverkan på miljön, närliggande fastigheter eller annan verksamhet, räcker det med en anmälan istället för tillstånd. Anmälan sker till kommunen (se processbeskrivning nedan). Som mindre ytvattenuttag räknas:

- Uttag av högst 600 kubikmeter per dygn men högst 100 000 kubikmeter per år från ett vattendrag.
- Uttag av högst 1 000 kubikmeter per dygn men högst 200 000 kubikmeter per år från ett annat vattenområde än vattendrag.

Det krävs varken tillstånd eller anmälan för vattenuttag till husbehovsförbrukning för enskilda fastigheter. Till husbehovsförbrukning räknas:

- dusch och bad
- matlagning
- tvätt och rengöring
- dricksvatten till hushållet (människor och djur)
- bevattning av trädgård för eget behov, till exempel trädgårdsland.

Observera att bevattning av gräsmattor inte räknas som husbehovsförbrukning.

6.1. Vattenförsörjning med avsaltat havsvatten

Vid förhandsbesked och bygglov är bedömningen generellt att avsaltat havsvatten inte är en godtagbar lösning för att säkra en hållbar vattenförsörjning på en enskild fastighet. Denna bedömning grundar sig bland annat på att det är en energikrävande teknik som kräver både kontinuerlig skötsel och kontroll samt är beroende av råvattnets kvalitet.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i sin tillsynsvägledning uttryckt en generellt restriktiv inställning till installation av enskilda avsaltningsanläggningar utifrån rådande lagstiftning om hållbar utveckling och avsaknad av forskning, och att det utgör en extraordinär åtgärd. Extraordinära åtgärder är inte förenligt med plan- och bygglagens lokaliseringsprövning, som bland annat utgår från att det ska finnas naturliga förutsättningar på fastigheten att lösa vattenförsörjningen. Det saknas dock praxis om hur avsaltningsanläggningar ska bedömas utifrån lokaliseringsprövningen.

Ett avsaltat havsvatten har ett lågt innehåll av mineraler och det är i dagsläget inte klarlagt vilken påverkan ett kontinuerligt intag av ett sådant vatten kan få på människors hälsa. Ett alternativ är att använda det avsaltade vattnet som ett komplement till grundvatten, det vill säga att grundvatten i huvudsak används till dryck och matlagning och avsaltat vatten i huvudsak används till övrig vattenförbrukning.

Exempel på tillfällen som nämnden bedömer att avsaltat havsvatten kan vara en godtagbar lösning för vattenförsörjning är:

- om fastigheten är bebyggd, och
 - sedan tidigare har en avsaltningsanläggning, eller
 - planerar att lösa vattenförsörjningen med avsaltat havsvatten, alternativt med parallella system, det vill säga med grundvatten för dricksvatten och avsaltat vatten för övrig vattenförbrukning
- om fastigheten ansluts till en större gemensam avsaltningsanläggning, som omfattas av livsmedelskontroll.

6.2. Vattenförsörjning från sjö eller vattendrag

Vattenuttag från sjöar och vattendrag för enskild vattenförsörjning förekommer i liten utsträckning i Värmdö kommun. På samma sätt som vid avsaltning av havsvatten kräver vattentäkter med råvattenintag från sjöar och vattendrag en kontinuerlig kontroll om det ska användas till dricksvatten då kvaliteten på råvattnet varierar över tid.

Kvaliteten på råvattnet är beroende av avrinningen till vattentäkten och säsongsvariationer, vilket innebär att kvaliteten kan förändras mellan olika säsonger. Beroende på topografi och geologiska förutsättningar i avrinningsområdet kan exempelvis vattenkvaliteten påverkas vid kraftig nederbörd och smältvatten, samt eventuella föroreningar från verksamheter eller utsläpp från små avloppsanläggningar. Vattenkvaliteten behöver säkerställas genom regelbunden provtagning, och det krävs oftast någon form av rening av vattnet för att kunna användas som dricksvatten.

Vid förhandsbesked och bygglov är bedömningen generellt att uttag från en ytvattentäkt inte är en godtagbar lösning för att säkra en hållbar vattenförsörjning för en enskild fastighet. Denna bedömning grundar sig på att det krävs omfattande skötsel och kontroll för att säkerställa en godtagbar dricksvattenkvalitet.

Exempel på tillfällen som ytvatten kan vara en godtagbar lösning för vattenförsörjning är:

- om fastigheten sedan tidigare använder ytvatten för vattenförsörjning och den sökta byggåtgärden inte innebär en väsentlig standardökning.
- om fastigheten sedan tidigare använder ytvatten för vattenförsörjning och den sökta byggåtgärden inte möjliggör ytterligare hushåll.
- om fastigheten ansluts till en större gemensam ytvattentäkt där livsmedelskontroll sker.

Ett alternativ är att använda ytvatten som ett komplement till grundvatten, det vill säga att grundvatten i huvudsak används till dryck och matlagning och ytvatten i huvudsak används till övrig vattenförbrukning.

6.3. Processbeskrivning för anmälan om vattenverksamhet

Nedan följer en kortfattad beskrivning av de huvudsakliga stegen som ingår i prövning av anmälan om vattenverksamhet, i fråga om bortledning av ytvatten för dricksvattenförsörjning.

Granskning av anmälan

Handlingarna granskas för att bedöma om anmälan är komplett. Det är den sökande som ansvarar för att redovisa de handlingar som behövs för prövningen.

Omfattningen av utredningsunderlaget beror på den bedömda risken med planerat vattenuttag. Om det är fråga om ett större vattenuttag eller om uttag ska ske i ett känsligt vattenområde behöver utredningsunderlaget därför vara mer omfattande än vid ett mindre vattenuttag. Om ansökan inte är komplett kan handläggningen inte påbörjas och sökande uppmanas att inkomma med de handlingar som saknas.

Remiss

När ansökan är komplett gör handläggaren en bedömning om det finns några som berörs av åtgärden. Berörda parter ges möjlighet att yttra sig i ärendet. Ligger fastigheten inom ett område med särskilda bestämmelser kan även andra interna eller externa instanser behöva remitteras, så som andra kommunala verksamheter, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen eller Länsstyrelsen i Stockholms län. Handläggaren informerar sökande om förutsättningarna och hänvisar vid behov sökande till aktuell instans.

Beslut

En verksamhet eller åtgärd får påbörjas tidigast åtta veckor efter det att anmälan har gjorts till nämnden. Anmälan bör därför ske i god tid innan åtgärden planeras. En anmälan om vattenverksamhet kan inte ske i efterhand, däremot kan tillsynsmyndigheten i tillsyn av verksamheten eller åtgärden efterfråga motsvarande uppgifter och utredningar som vid prövning av en anmälan. Det är därför lämpligt att avvakta nämndens besked innan arbetet påbörjas.

När ärendet är tillräckligt utrett lämnar nämnden besked som svar på anmälan.

Nämnden kan då besluta om förbud mot åtgärden, förelägga om att vidta försiktighetsmått vid genomförandet eller att verksamhetsutövaren ska ansöka om tillstånd för vattenverksamheten hos mark- och miljödomstolen.

7. Dricksvattenkvalitet

7.1. Provtagning och sammanställning av dricksvattenanalyser

Både vattenkvalitet och vattentillgång kan förändras med tiden, och problem kan finnas i dricksvattnet utan märkbara förändringar i vare sig smak, lukt eller färg. För att kunna upptäcka eventuella förändringar i kvaliteten är det viktigt att regelbundet ta prover på dricksvattnet. Livsmedelsverket rekommenderar att provtagning av vattnet bör göras minst vart tredje år för enskilda dricksvattenbrunnar. Om fler än två fastigheter är anslutna till samma brunn, eller om det finns små barn i hushållet, bör vattnet provtas minst en gång per år.

En fullständig dricksvattenanalys omfattar vanligtvis både en kemisk kontroll och en mikrobiologisk kontroll. För att bedöma dricksvattenkvaliteten och halter av olika parametrar i dricksvattnet används begreppen tjänligt, tjänligt med anmärkning eller otjänligt.

Kommunen tar emot kopior på resultat från sådan provtagning från laboratorium om detta har godkänts av den som skickat in provet. De analyser som skickas in till kommunen sammanställs och är ett viktigt underlag i ärendehandläggning och vid rådgivning om dricksvattenkvalitet till kommunens medborgare. Livsmedelsverket erbjuder även en webbaserad tjänst för tolkning av dricksvattenanalyser.

7.2. Grundvattenbrist

Under sommarhalvåret är grundvattennivån generellt låg på många håll i landet samtidigt som uttagen av vatten ofta är som störst, och i kustnära områden ökar risken för både grundvattenbrist och saltvatteninträngning. Eftersom Värmdö kommun är en skärgårdskommun med många kustnära fastigheter är det viktigt att vara extra försiktig med vattenförbrukningen under sommaren.

Vid akut vattenbrist kan fastighetsägare använda kommunens tappställen för att hämta vatten i dunkar. Det finns även entreprenörer som erbjuder utkörning av större vattenmängder vid beställning. En pool ska aldrig fyllas med enskilt

grundvatten utan den ska fyllas genom att beställa vatten. Under varma perioder på året bör bevattning undvikas mitt under dagen. Vid grundvattenbrist är det inte heller lämpligt att bevattna gräsmattor.

Det finns en del åtgärder som kan vidtas både i förebyggande syfte och vid en händelse av grundvattenbrist. Förebyggande åtgärder handlar framförallt om att se över vattenförbrukningen för att minska vattenuttaget. Exempelvis kan vattenförbrukande installationer så som duschmunstycke, toalettstol eller disk- och tvättmaskin bytas ut till mer snålspolande alternativ. Vid eventuella läckande ledningar, kranar eller toalettstolar bör dessa lagas så snart läckan har upptäckts. Även om det till synes läcker lite vatten så kan ett konstant läckage ha en stor påverkan på vattenuttaget.

För att minska uttaget av grundvatten är det även möjligt att se över komplement till vattenförsörjningen genom att till exempel samla upp regnvatten för bevattning eller för att spola vattentoaletten med.

Reningsutrustningar kan också kräva vatten i reningsprocessen och/eller när det backspolas och även den kan behöva ses över och vid behov bytas ut.

7.3. Saltvatteninträngning

7.3.1. Orsaker till saltvatteninträngning

I kustnära områden och i landområden som är omgärdat av kust från flera håll råder ökad risk för saltvatteninträngning från havet. Inträngning av saltvatten kan även bero på reliktvatten som finns lagrat i berggrunden och i marken. Relikt havsvatten kan påträffas överallt inom de landområden som efter istiden under någon period har varit täckt med hav vilket är orsaken till att det kan påträffas långt ifrån dagens kustlinje. I Värmdö kommun kan saltvatteninträngning därför bero på antingen reliktvatten eller inträngning från Östersjön. Inträngning av saltvatten uppstår när uttaget av sött grundvatten överstiger den mängd grundvatten som bildas i ett grundvattenmagasin.

Vid handläggning av ärenden gällande grundvattentäkter inom tillstånds- och anmälningspliktiga områden, eller i ärenden gällande förhandsbesked och bygglov, är

kloridhalterna en del av bedömningen, då förhöjda kloridhalter är en indikation på saltvatteninträngning. Om en brunn får inträngning av saltvatten finns det även en risk att närliggande brunnar kan komma att påverkas av saltvatteninträngning. Dessutom kan det bli svårt att undvika saltvatteninträngning även om man borrar en ny grundvattentäkt.

Förhöjda kloridhalter är ett vanligt förekommande problem i Värmdö kommun. Enligt Livsmedelsverkets faktaskrift (Dricksvatten från små dricksvattenanläggningar för privat bruk, 2022) är dricksvattnet tjänligt med anmärkning vid kloridhalter över 100 mg/l (teknisk anmärkning). Kloridhalter över 100 mg/l kan påskynda korrosion och halter över 300 mg/l kan ge smakförändringar. Förhöjd korrosion kan dessutom leda till ökad koncentration av metaller i vattnet från en anläggning. Kloridhalter redan över 50 mg/l indikerar dock att vattnet är påverkat av saltvatteninträngning. Påvisade halter över 50-100 mg/l kan därmed utgöra skäl för bedömning av åtgärd eller begränsning av vattenuttag.

7.3.2. Åtgärder vid saltvatteninträngning

Inträngning av saltvatten i en grundvattentäkt indikerar oftast att uttaget av grundvatten överstiger grundvattenbildningen. Den viktigaste åtgärden vid förhöjda kloridhalter är därför att minska uttaget av grundvatten och åtgärderna ovan som nämns vid grundvattenbrist är därför lämpliga även vid förhöjda kloridhalter.

Ytterligare åtgärder för problem med kloridhalter är att se över pumpen och dess placering i brunnen. Äldre pumpar har ofta för hög kapacitet vid pumpning vilket innebär att det blir ett kraftigt uttag av vatten vid ett och samma tillfälle. En nyare pump har en något lägre kapacitet som då ger ett mjukare uttag av vatten. Pumpens placering bör även höjas så högt som möjligt i brunnen för att få ett större avstånd till det salta grundvattnet som ligger under det söta grundvattnet. Det går även att se över möjlighet att införskaffa en lagringstank för vattnet som pumpas upp.

Saltvatteninträngning behöver inte bli ett permanent problem om tillräckligt med åtgärder sätts in så snart problemet har upptäckts. Regelbunden provtagning av dricksvattnet är en förutsättning för att kunna upptäcka förhöjda kloridhalter i ett tidigt skede. Om åtgärder inte vidtas kan vattnet vara påverkat under längre tid och

kan även bidra till att andra brunnar i närområdet också får problem med inträngning av saltvatten. Dessutom kan det bli svårt att undvika saltvatteninträngning även om man försöker borra en ny grundvattentäkt.

8. Lagstiftning, verktyg och vägledning

8.1. Lagstiftning

Miljöbalken (1998:808)

Miljöbalken är den övergripande miljölagstiftningen som reglerar all verksamhet som påverkar människors hälsa och miljön. Inom området enskild vattenförsörjning är det framförallt reglerna kring miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som är aktuella utöver de allmänna hänsynsreglerna.

Bortledning av yt- eller grundvatten räknas enligt miljöbalken som vattenverksamhet och är i regel en tillstånds- eller anmälningspliktig verksamhet. Det finns ett särskilt undantag från tillståndsplikten för en- och tvåfamiljsfastigheters vattenförsörjning. Det finns också ett generellt undantag från tillstånds- och anmälningsplikt om det är uppenbart att varken enskilda eller allmänna intressen skadas av vattenuttaget. I förarbetena till lagstiftningen anges att undantaget ska tolkas restriktivt vilket innebär att många vattenverksamheter kräver tillstånd eller anmälan. Det är den som vill göra ett uttag för annat än hushållsbehov som är ansvarig för att utreda om det kan påverka någon annan innan uttaget görs. Om ett stort uttag görs och det påverkar en grannes vattentäkt kan den som orsakat skadan bli skadeståndsansvarig.

Om ett vattenuttag bedöms innebära en risk för enskilda eller allmänna intressen kan tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att söka tillstånd för vattenuttaget.

Utifrån reglerna om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd i miljöbalken ska grundvattentäkter inrättas och användas så att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Kommunen får föreskriva att det krävs tillstånd och/eller anmälan för grundvattentäkter för en- eller tvåfamiljsfastigheter i särskilda områden där det är eller finns risk för otillräcklig tillgång på grundvatten.

Plan- och bygglagen (2010:900)

Plan- och bygglagen reglerar byggande och planläggningen av mark och vatten och grundas bland annat på målet om en hållbar utveckling. Vid byggande och planering

ska hänsyn tas till både enskilda och allmänna intressen. Exempel på enskilt intresse kan vara möjligheten att ordna vatten och avlopp på den egna fastigheten, och ett allmänt intresse kan vara att minska risken för påverkan eller förorening av en allmän yt- eller grundvattentäkt.

En viktig utgångspunkt är att mark och vatten ska användas för det eller de ändamål för vilket den är mest lämpad utifrån bland annat möjligheterna att ordna vattenförsörjning och avlopp, förebygga vattenföroreningar samt hänsyn till markförhållandena på platsen. Utifrån kostnad och resurshushållning kan det dock vara skillnad på vad som är möjligt och vad som är lämpligt.

Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (LIVSFS 2022:12)

I dessa föreskrifter anges definitionen av dricksvatten som följer under livsmedelslagstiftningen, dvs. vattenuttag som överstiger 10 m³/dygn eller försörjer fler än 50 personer, samt vattenuttag i kommersiella eller offentliga verksamheter oavsett storlek. Dessa verksamheter behöver registreras hos tillsynsmyndigheten för att kunna kontrolleras, bland annat avseende kvalitetskraven.

Lag (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnsborring

Sedan 1976 ska brunnsborrare enligt lag skicka uppgifter om inrättade brunnar till SGU som registrerar detta i Brunnsarkivet. Trots lagstiftningen saknas det fortfarande uppgifter om många brunnar.

Sedan 2019 har även privatpersoner möjlighet att registrera uppgifter om befintliga vatten- eller energibrunnar. Det går även att komplettera uppgifter av en brunn som redan finns registrerad, till exempel uppdatera med faktiskt placering av brunnen då detta ibland kan avvika från placeringen som anges i Brunnsarkivet. För mer information se: <https://www.sgu.se/grundvatten/brunnar-och-dricksvatten/brunnsarkivet/>

8.2. Lokala bestämmelser

Lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljön

I de lokala föreskrifterna föreskrivs bland annat i vilka områden det råder tillståndsplikt för att inrätta en ny grundvattentäkt och anmälningsplikt för befintliga grundvattentäkter. I föreskrifterna regleras även generella skydd för ytvattentäkter och enskilda grundvattentäkter vad gäller förorening och stora uttag.

Vattenskyddsområden

I kommunen finns ett antal vattenskyddsområden. Åtgärder inom dessa områden regleras i det aktuella områdets skyddsföreskrifter. Bland annat kan det finnas restriktioner som förbud eller tillståndsplikt för enskild grundvattentäkt.

8.3. Vägledande dokument och verktyg

SGU:s vägledning för att borra brunn, Normbrunn -16

Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) uppgift är att på uppdrag av regeringen samordna, rapportera och följa upp miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Syftet med vägledningen för att borra brunn är att minska risk för att skador på miljö eller fastigheter uppkommer till följd av en nyanlagd brunn.

SGU:s rapport om grundvattentillgång i små magasin (2021:08)

Redovisar metod och resultat av en beräkning av grundvattentillgång i små magasin.

Livsmedelsverkets vägledning om dricksvatten från små dricksvattenanläggningar för privat bruk (2022)

En faktaskrift med information om ansvar, lagstiftning, vattentäkter, kvalitet och åtgärder. Faktaskriften ska fungera som vägledande dokument, som kan vara till hjälp för såväl den som har eller hanterar en liten dricksvattenanläggning, och den myndighet som ska hantera frågor kring små dricksvattenanläggningar för privat bruk.

Livsmedelsverket har även en webbaserad vägledningsdel för enskilda brunnar, där

fastighetsägare exempelvis kan få hjälp att tolka resultatet från en utförd dricksvattenanalys.

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2015:15: Juridiken kring vatten och avlopp

Havs- och vattenmyndighetens uppgift är att ge vägledning åt länsstyrelserna och kommunerna bland annat vad gäller nyttjande av hav och sötvatten. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2015:15 är en översiktlig genomgång av juridiken kring dricksvatten, spillvatten och dagvatten. Rapporten är ett stöd för tjänstepersoner och förtroendevalda på kommunerna som kommer i kontakt med frågor som rör vatten och avlopp.

Boverkets rapport 2018:35: Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning - behov och möjligheter

Boverket är ansvarig myndighet för frågor om bland annat samhällsplanering, byggande och hushållning med mark- och vattenområden. Myndigheten ska verka för att följa miljömålet God bebyggd miljö, där grunden för arbetet utgår ifrån plan- och bygglagen. Rapporten behandlar hur den fysiska planeringen kan utvecklas för att skapa bättre förutsättningar för en trygg vattenförsörjning.

Boverkets vägledning om prövning av vattenförsörjning, 2023

Vägledning kring bedömning av vattenförsörjning i samband med lokaliseringsprövning enligt plan- och bygglagen.